

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Семенюк Карина Олегівна

УДК 338.48:616-036.21

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток туристичної галузі в умовах світової пандемічної кризи

Спеціальність 242 «Туризм»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ К.О. Семенюк

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:

Тищенко Світлана Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

к.е.н., доцент

Житомир – 2024

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму

за результатами попереднього захисту кваліфікаційної роботи

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму

№ __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри економіки,

підприємництва та туризму

д.е.н., професорка _____ Наталія ВАЛІНКЕВИЧ

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище ,ім'я, по батькові)

«__» _____ 20__ р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище ,ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	7
1.1. Сутність, роль та значення туристичної галузі в економічному розвитку держави	7
1.2. Структура, функції та фактори впливу на функціонування туристичної галузі	11
1.3. Сучасні глобальні виклики та їх вплив на розвиток світової туристичної галузі.....	15
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	20
2.1. Аналіз впливу вірусної пандемії COVID-19 на світову туристичну галузь	20
2.2. Аналіз стану туристичної галузі та її впливу на економічний розвиток України в умовах світової пандемічної кризи	24
2.3. Оцінка розвитку суб'єктів туристичної галузі України в умовах світової пандемічної кризи	28
Висновки до розділу 2.....	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД	33
3.1. Обґрунтування сценаріїв та моделі розвитку світової туристичної галузі у постпандемічний період.....	33
3.2. Стратегія розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період	37
3.3. Інноваційні технології розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період	41
Висновки до розділу 3	44
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі туризм визнається однією з найважливіших галузей економічного розвитку країни. Його вплив на сталість економіки та соціальне благополуччя стає все більш вагомим. Зростання туристичного сектору відображається на різноманітних аспектах економічного життя, забезпечуючи стійке збільшення ВВП, зайнятості та інвестицій. Туризм сприяє створенню робочих місць у різних сферах, включаючи готельно-ресторанний бізнес, транспорт, місцеву торгівлю та різноманітні послуги. Крім того, розвиток туризму веде до створення нових інфраструктурних об'єктів, які сприяють розвитку місцевих громад і покращенню життєвого рівня їх мешканців.

Туристична галузь здатна відтворювати та зберігати культурну спадщину країни, просувати її у світі та залучати увагу до унікальних аспектів історії, традицій і мистецтва. Збільшення потоку туристів також позитивно впливає на зовнішню торгівлю країни, стимулюючи експорт товарів та послуг. Крім економічних переваг, туризм сприяє побудові міжнародних партнерств та культурного обміну, сприяючи дипломатичним відносинам та розумінню між різними культурами. У цьому контексті розвиток туристичної галузі стає стратегічним напрямком для економічного зростання та міжнародного впливу країни.

Умови світової пандемічної кризи значно вплинули на туристичну галузь, породивши великі виклики, але й відкривши нові можливості. Незважаючи на тимчасове зниження подорожей та обмеження пересування, туристична індустрія виявила свою витривалість та адаптивність. Пандемія стимулювала розвиток нових форм туризму, таких як віртуальні подорожі та місцевий туризм. Крім того, вона прискорила процес цифровізації та інновацій в галузі, що може сприяти відновленню та подальшому розвитку туристичного сектору.

Аналіз останніх досліджень. Основним аспектам розвитку туристичної галузі України в умовах світової пандемічної кризи та посткризового

відновлення присвячені праці провідних українських учених-економістів, а саме: З. Атаманчук, С. Баженова, М. Гелюх, І. Дворська, О. Дишкантюк, А. Зануда, І. Кирилюк, А. Кравченко, В. Непочатенко, М. Огієнко, В. Рихліцький, О. Савіцька, М. Фурдак, А. Шуканова та інші.

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є дослідження сучасного стану розвитку туристичної галузі в умовах світової пандемічної кризи.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- вивчити сутність, роль та значення туристичної галузі в економічному розвитку держави;

- дослідити структуру, функції та фактори впливу на функціонування туристичної галузі;

- узагальнити сучасні глобальні виклики та їх вплив на розвиток світової туристичної галузі;

- провести аналіз впливу вірусної пандемії COVID-19 на світову туристичну галузь;

- здійснити аналіз стану туристичної галузі та її впливу на економічний розвиток України в умовах світової пандемічної кризи;

- провести оцінку розвитку суб'єктів туристичної галузі України в умовах світової пандемічної кризи;

- здійснити обґрунтування сценаріїв та моделі розвитку світової туристичної галузі у постпандемічний період;

- розробити стратегію розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період;

- запропонувати інноваційні технології розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період.

Об'єктом дослідження є процес розвитку туристичної галузі в умовах світової пандемічної кризи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади дослідження розвитку туристичної галузі в умовах світової пандемічної кризи.

Методи дослідження. У ході досліджень використовувались наступні методи загальнонаукового пізнання суспільних процесів, зокрема: дедукції, індукції, синтезу, аналізу, синергетичний підхід, окрім цього застосовувались методи теоретичного узагальнення й порівняння; статистичний аналіз; системний підхід тощо.

Інформаційною базою для досліджень стали: результати фахових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, дані статистичної бази даних, дані мережі Internet, власні аналітичні розрахунки. Обробка даних здійснювалась за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи доведені до рівня методичних узагальнень і прикладного інструментарію, що дає можливість приймати обґрунтовані рішення в сфері управління розвитком туристичної галузі України в умовах сучасних глобальних викликів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні результати дослідження оприлюднені на ...

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 50 сторінках друкованого тексту. Робота містить 11 таблиць та 10 рисунків. Список використаних літературних джерел налічує 46 джерел, що викладені на 4 сторінках. Робота містить 8 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Сутність, роль та значення туристичної галузі в економічному розвитку держави

В сучасному світі туризм став ключовою складовою економіки багатьох держав, що вимагає ретельного розгляду та створення стратегій для його стійкого розвитку. Зростання туристичної галузі прямо пов'язане з економічними перевагами для країни, оскільки це стимулює зростання ВВП, створює нові робочі місця та забезпечує додаткові доходи населенню. Важливо підкреслити, що розвиток туризму в сучасному світі повинен базуватися на принципах сталого розвитку, оскільки неконтрольований туризм може призвести до негативних наслідків для природи, культурного спадщини та соціально-економічних аспектів. Забезпечення сталого розвитку туризму передбачає баланс між потребами сучасного та майбутніх поколінь, збереженням навколишнього середовища та забезпеченням соціокультурної та економічної стабільності. Використання інноваційних технологій та підходів у розвитку туризму сприяє покращенню його конкурентоспроможності та привабливості для міжнародних туристів [4, с.76].

Стабільний розвиток туристичної галузі також відображається на підвищенні якості послуг, розвитку інфраструктури та збільшенні інвестицій у туристичний сектор. Врахування інтересів всіх зацікавлених сторін - від місцевого населення до туристів та влади - є ключовим аспектом сталого розвитку туризму. Збереження культурної спадщини та розвиток місцевих спільнот є невід'ємною частиною сталого туризму, що дозволяє зберегти унікальність та автентичність туристичних місць. Таким чином, стійкий розвиток туристичної галузі в сучасних умовах не лише забезпечує економічне зростання, але й сприяє збереженню навколишнього середовища, розвитку

культурних цінностей та соціальної стабільності [16, с.326].

Слід зазначити, що в різних наукових дослідження поняття «туризм» в цілому трактується з різних точок зору. Основні складові поняття «туризм» за літературними джерелами [4; 16; 17; 44] узагальнено на рис. 1.1.

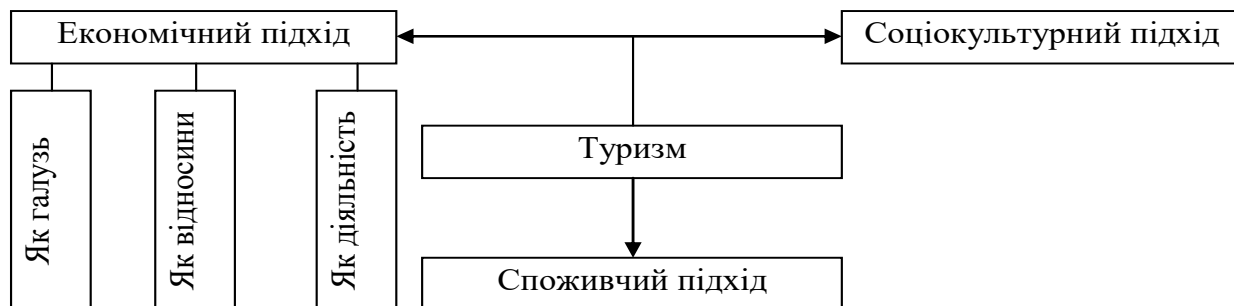

Рис. 1.1. Основні складові поняття «туризм»

Джерело: складено автором на основі [4; 16; 17; 44]

В нашому дослідженні будемо використовувати економічний підхід щодо трактування сутності поняття «туризм» на засадах саме галузевого вектору.

Згідно з галузевим підходом, туризм розглядається як важлива галузь національної економіки, де формується унікальний туристичний продукт - товар або послуга, які задовольняють потреби мандрівників.

Відомий вчений А.М. Школа визначив туризм, як «галузь економіки нематеріальної сфери, яка є організованою діяльністю, спрямованою на створення товарів і послуг для задоволення потреб людей, що перебувають поза своїм постійним місцем проживання» [44, с.56]. Таке визначення підкреслює важливість туризму як економічної галузі, спроможної створювати цінні продукти та послуги для ринку, а також як суспільно-організовану діяльність, що забезпечує взаємодію між людьми та місцевими спільнотами в межах туристичного обміну. Такий підхід підкреслює, що туризм не лише надає можливості для відпочинку та розваг, а й є важливим галузевим гравцем у створенні економічного добробуту та культурного обміну.

В Україні поняття «галузь туризму (туристична галузь)» не має чіткого законодавчого трактування. В чинному Законі України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР [35] це поняття не визначено. Проте, заслуговує

на увагу Проект оновленого Закону України «Про туризм», який було внесено й так і не прийнято Верховною Радою України у 2014 році [28], де чітко прописано трактування цього поняття: «галузь туризму (туристична галузь) - галузь економіки держави, що включає туризм як елемент соціально-економічної галузі, до якої входять призначені для організації дозвілля і з метою туризму індустрія всіх видів перевезення туристів та їхнього багажу, індустрія гостинності - розміщення та харчування туристів, індустрія послуг розваг та інших послуг (санаторно-курортних, освітніх тощо), індустрія туристично-екскурсійних та музейних послуг, посередницьких та окремих послуг туроператорів і турагентів, а також індустрія туристичних послуг і робіт, що сприяють їх споживанню, продаж товарів туристичного асортименту та сувенірів» [28].

Отже, туристична галузь - це сукупність діяльностей, спрямованих на задоволення потреб та бажань туристів під час подорожей та відпочинку. Вона включає в себе різноманітні види послуг, такі як готельний бізнес, транспортні перевезення, ресторанний сервіс, екскурсійні програми, розважальні заходи та інші.

Туризм став важливою галуззю для багатьох країн, оскільки він не лише приносить доходи туристичним підприємствам, а й сприяє збільшенню інвестицій, розвитку інфраструктури та залученню нових робочих місць. Туристична галузь також відіграє важливу роль у збереженні та просуванні культурної спадщини, популяризації природних та історичних пам'яток, а також у сприянні міжнародному обміну знаннями та досвідом [10, с.115].

Туристична галузь відіграє важливу роль у економічному розвитку держави через свій вплив на створення робочих місць, збільшення доходів та ВВП, стимулювання інвестицій та розвитку інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, приваблення іноземних інвестицій, сприяння культурному обміну та розумінню, а також збереження культурної спадщини та природних ресурсів (рис. 1.2).

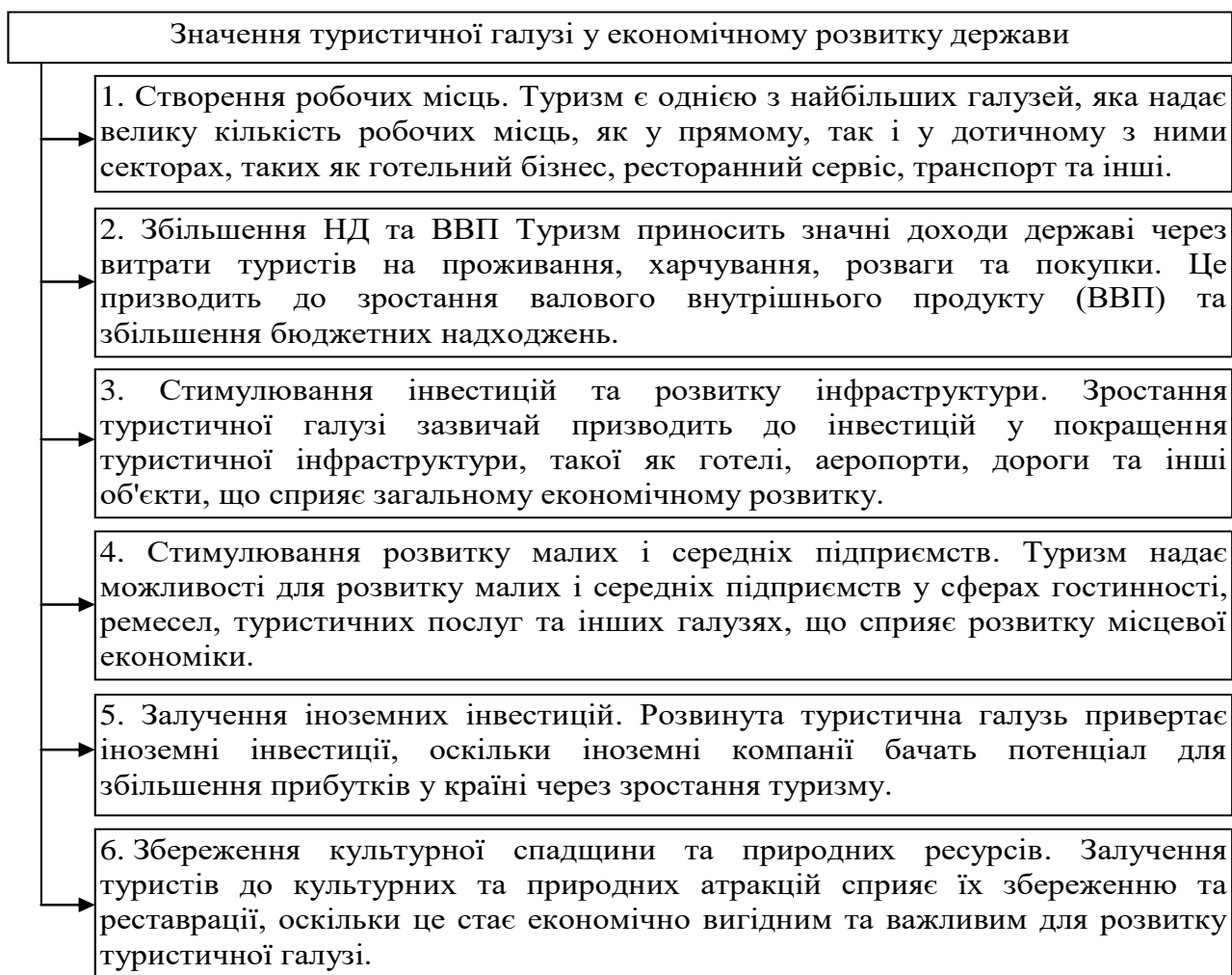

Рис. 1.2. Значення туристичної галузі у економічному розвитку держави

Джерело: складено автором на основі [10; 44]

Таким чином, розвиток туризму не тільки сприяє економічному зростанню, але й має широкий соціокультурний вплив, що робить його важливим елементом економічної стратегії багатьох країн. Водночас, галузевий підхід до розуміння туристичної діяльності виявляється доцільним у зв'язку з комплексністю та специфічністю цієї галузі економіки. Він дозволяє вивчати туризм як самостійну галузь з урахуванням її впливу на економіку та суспільство. Галузевий підхід надає можливість аналізувати взаємозв'язки між різними секторами туристичної галузі та їх вплив на загальний економічний розвиток. Цей підхід сприяє розробці ефективних стратегій розвитку туризму з урахуванням специфіки його компонентів. Усе це робить галузевий підхід важливим інструментом для розуміння та управління туристичною діяльністю.

1.2. Структура, функції та фактори впливу на функціонування туристичної галузі

Структура туристичної галузі представляє собою організовану систему складових елементів, які взаємодіють між собою для надання послуг та задоволення потреб туристів. Вона включає в себе такі основні компоненти як транспортна інфраструктура (авіація, залізниця, автотранспорт), готелі та інші види проживання, ресторани та кафе, екскурсійні та розважальні програми, а також різноманітні сервіси та послуги, спрямовані на задоволення потреб та бажань туристів. Ця структура формується на основі попиту та підприємницької активності, а також враховує локальні особливості кожного регіону або країни [4, с.115].

Структура туристичної галузі за суб'єктами туристичного ринку включає наступні основні складові (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Структура туристичної галузі за суб'єктами туристичного ринку

Елементи	Характеристика
1. Туристичні оператори та туристичні агентства	Ці суб'єкти надають послуги з організації туристичних поїздок, включаючи бронювання готелів, квитків на транспорт, екскурсійні програми тощо.
2. Готелі та готельні мережі	Готелі та готельні мережі забезпечують проживання для туристів, надають різноманітні сервіси та забезпечують комфортне перебування.
3. Транспортні компанії	Авіакомпанії, залізничні та автобусні перевізники забезпечують перевезення туристів в межах країни та міжнародних маршрутів.
4. Ресторани та кафе	Сфера гостинності, така як ресторани, кафе, бари, забезпечує харчування для туристів, пропонуючи місцеву та міжнародну кухню.
5. Місцеві та регіональні органи туризму	Ці суб'єкти здійснюють просування та маркетингові заходи для привертання туристів до конкретних місцевостей та регіонів.
6. Музеї, парки та інші туристичні атракції	Ці суб'єкти надають можливості для культурного та розважального відпочинку туристів, пропонуючи екскурсії, виставки, розважальні програми тощо.
7. Приватні господарства та інші суб'єкти роздрібної торгівлі	Приватні господарства можуть надавати послуги проживання, харчування та інші послуги для туристів.

Джерело: складено автором на основі [4; 10]

Отже, визначені суб'єкти утворюють інтегровану мережу, яка співпрацює для забезпечення туристичних послуг та задоволення потреб туристів. Їх взаємодія і координація важливі для успішного функціонування туристичної галузі. Враховуючи ці компоненти, можна сказати, що туристична галузь має великий потенціал для розвитку та приваблює туристів з усього світу [10, с.76].

Ідентифікація функцій туристичної галузі в економіці держави є ключовим аспектом стратегічного планування і розвитку. Врахування цих функцій дозволяє належним чином оцінити внесок туризму у загальний економічний розвиток країни. Туризм виступає не лише як джерело доходу, але й як катализатор для розвитку інших галузей, сприяючи створенню нових робочих місць та залученню інвестицій.

Туристична галузь виконує різноманітні функції, серед яких можна виділити ті, що представлені на рис. 1.2.

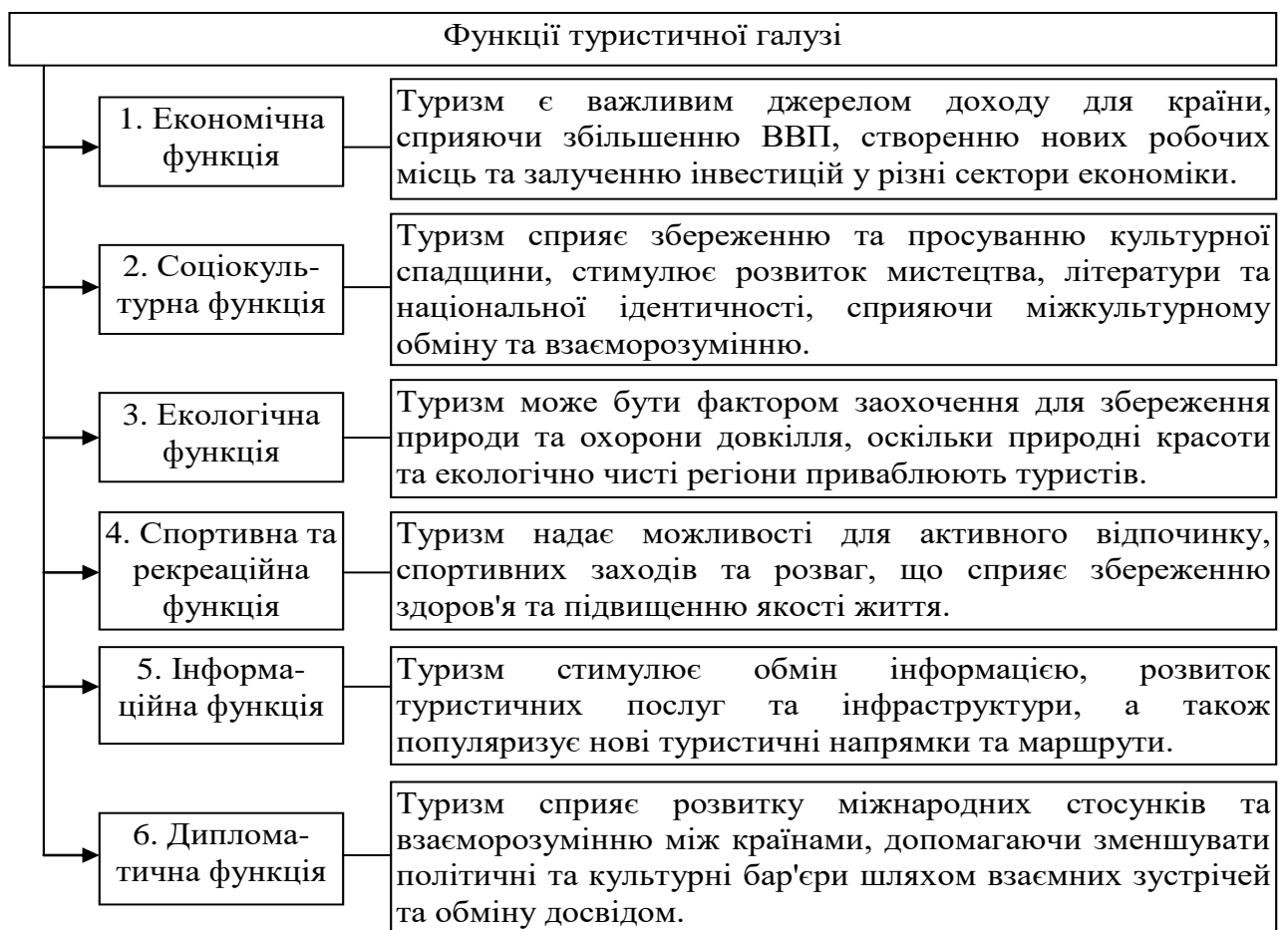

Рис. 1.2. Функції туристичної галузі

Джерело: складено автором на основі [4; 10]

Важливо розуміти різноманітні аспекти туристичної діяльності та їх вплив на економічну динаміку країни для забезпечення ефективного управління цією галуззю.

Дослідження факторів впливу на розвиток туристичної галузі в умовах глобальної нестабільності є критично важливим у контексті мінливих умов та викликів, що стоять перед цим сектором. Умови нестабільності, такі як політичні конфлікти, економічні кризи, епідемії та природні катастрофи, можуть значно впливати на туристичну діяльність та її розвиток. Розуміння цих факторів дозволяє розробляти стратегії адаптації та мінімізації ризиків для туристичної галузі в умовах нестабільності. Такі дослідження надають цінні дані для управління туристичними підприємствами, формулювання галузевої політики та підвищення стійкості цього сектору до негативних впливів [44, с.8].

Розвиток міжнародної галузі туризму значною мірою залежить від численних зовнішніх факторів, які можна згрупувати наступним чином (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Зовнішні фактори впливу на розвиток міжнародної туристичної галузі

Фактор	Параметри впливу на розвиток туристичної галузі
1. Політична стабільність та конфлікти	Політична ситуація в країні може впливати на рішення туристів щодо вибору місця відпочинку. Нестабільність, війни, терористичні акти можуть спричинити зменшення туристичного потоку.
2. Економічні умови	Економічний стан країни впливає на споживчу здатність та вибір туристів. Високий рівень безробіття, зростання цін, знецінення валют можуть знизити попит на міжнародний туризм.
3. Соціокультурні та демографічні тенденції	Зміни в соціальних та культурних уподобаннях, демографічні зміни, зростання кількості людей, які мають можливість подорожувати, впливають на попит на міжнародний туризм.
4. Технологічні інновації	Розвиток технологій інформації та комунікацій змінює способи планування та бронювання подорожей, розширює можливості для віртуального туризму та інтерактивного досвіду подорожей.
5. Екологічні та природні чинники	Зміни клімату, екологічні катастрофи та забруднення середовища можуть впливати на вибір місця відпочинку та розвиток туристичних напрямків.

Джерело: складено автором на основі [4; 17; 44]

Водночас, міжнародна туристична галузь залежить від численних внутрішніх факторів, які можна згрупувати у табл. 1.3.

Внутрішні фактори впливу на розвиток міжнародної туристичної галузі

Фактор	Параметри впливу на розвиток туристичної галузі
1. Доступність інфраструктури та послуг	Якість та доступність туристичної інфраструктури, такої як готелі, транспорт, ресторани та розважальні заклади, впливають на привабливість країни для туристів.
2. Маркетингові зусилля суб'єктів туризму	Ефективні маркетингові кампанії та просування туристичних напрямків сприяють залученню уваги та збільшенню попиту на міжнародний туризм.
3. Політика та законодавство	Прозорість та стабільність законодавчого середовища, відкритість для іноземних інвестицій та сприятливі умови для розвитку туристичного бізнесу впливають на його розвиток.
4. Готельна та транспортна мережа	Розвиток готельної бази та транспортних засобів для переміщення туристів впливає на зручність та комфорт подорожей, що може позитивно впливати на розвиток міжнародного туризму.
5. Підготовка персоналу туристичних компаній	Якість обслуговування та готовність персоналу до взаємодії з іноземними туристами має важливе значення для створення позитивного враження та забезпечення повторних відвідувань.

Джерело: складено автором на основі [4; 17; 44]

В сучасних умовах поглиблення факторів невизначеності та ризиків глобального розвитку має значний вплив на світову туристичну галузь. Зміни в політичній, економічній та соціокультурній сферах, такі як політичні конфлікти, епідемії, економічні кризи та природні катастрофи, можуть призвести до значних коливань у туристичному попиті та змін в туристичних потоках. Такі невизначеності підкреслюють необхідність стратегічного планування, розробки адаптивних стратегій та впровадження заходів ризик-менеджменту в туристичній галузі. Це вимагає співпраці між урядовими органами, туристичними підприємствами та міжнародними організаціями для забезпечення стійкості та витривалості цього важливого сектору економіки.

Слід зазначити, що вірусна пандемія, яка почалася у 2019 році суттєво позначилася на світовій туристичній сфері, призводячи до найбільшого кризового впливу за останні десятиліття. Загалом, пандемія виявила найбільш негативний вплив на туристичну сферу, примусивши галузь шукати нові шляхи адаптації та відновлення.

1.3. Сучасні глобальні виклики та їх вплив на розвиток світової туристичної галузі

Сучасні глобальні виклики відіграють ключову роль у формуванні та розвитку світової індустрії туризму. Швидкі зміни в політичній, економічній, соціокультурній та екологічній сферах створюють нові виклики та можливості для туристичного сектору. Глобальні проблеми, такі як пандемія COVID-19, кліматичні зміни, тероризм та політична нестабільність, мають значний вплив на попит, пропозицію та споживчі уподобання в туризмі. Розуміння цих викликів є важливим для розвитку стратегій адаптації та інноваційних підходів до управління туристичними ресурсами. Тому вивчення впливу сучасних глобальних викликів на розвиток індустрії туризму є актуальним та важливим завданням для дослідників, практиків та урядових органів [17, с.89].

Протягом XXI століття світова індустрія туризму стикалася з різними глобальними потрясіннями, які вплинули на її розвиток (рис. 1.3).

Розглянемо більш детально вектори впливу сучасних глобальних викликів на розвиток світової туристичної галузі [10; 28]:

1. Терористичні акти та глобальні конфлікти.

Протягом XXI століття світова індустрія туризму стикалася з різними терористичними актами та глобальними конфліктами, що суттєво вплинули на її розвиток. 11 вересня 2001 року стали символічними для туристичної галузі через терористичні атаки на США, що призвели до збою в повітряному транспорті та загальної невпевненості в безпеці подорожей. Такі події спричинили велике зменшення туристичного попиту та збитки для готельних груп та авіакомпаній. Конфлікти на Близькому Сході, зокрема в Іраку, Сирії та Афганістані, призвели до небезпеки та обмежень для туристів, а також до зниження популярності регіону як туристичного напрямку [28].

Кримська криза 2014 року та війна на сході України призвели до збою в туристичному потоці до Криму та загального зменшення інтересу до України як туристичного напрямку.

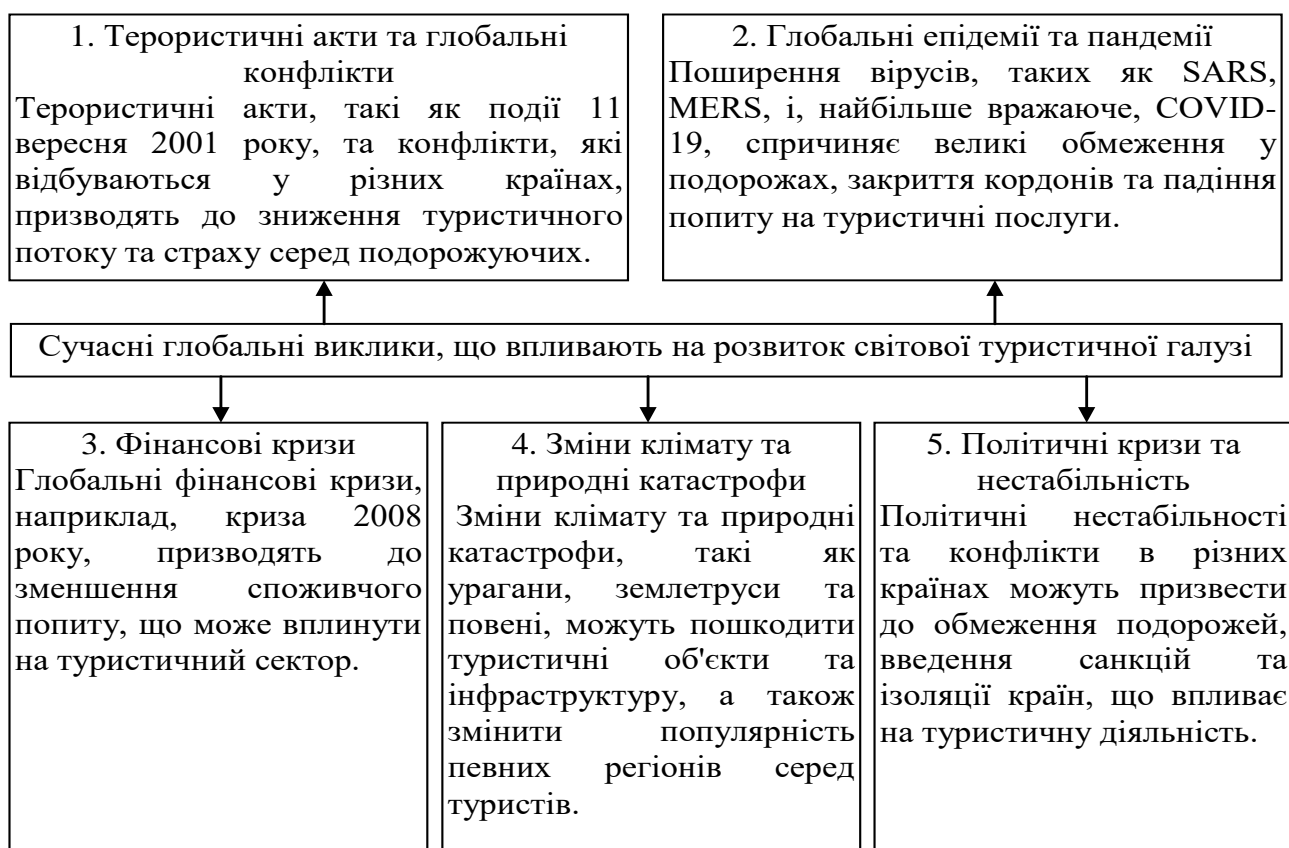

Рис. 1.3. Сучасні глобальні виклики, що впливають на розвиток світової туристичної галузі

Джерело: складено автором на основі [10; 28]

Також варто згадати терористичні атаки у Європі, такі як напади у Парижі у 2015 році та у Брюсселі у 2016 році, які призвели до страху та обмежень в подорожах до цих міст. Конфлікт в Сирії та його вплив на регіональну стабільність призвели до зменшення туристичного потоку до всього Близького Сходу, включаючи країни, що є популярними туристичними напрямками, такі як Туреччина та Єгипет. Такі події викликали загальне занепокоєння серед подорожуючих та змушували їх переосмислювати свої мандрівки та вибори місць відпочинку. Ці терористичні акти та конфлікти підкреслили важливість безпеки та стабільності для подорожей та розвитку туризму [28].

2. Глобальні епідемії та пандемії.

Протягом XXI століття світова індустрія туризму стала свідком кількох найбільших епідемій та пандемій, які суттєво вплинули на її розвиток. Наприклад, пандемія SARS у 2003 році, MERS у 2012 році та COVID-19,

почавшись у 2019 році, призвели до значного зменшення туристичного потоку через обмеження переміщень та побоювання за безпеку. Закриття кордонів, введення карантинних заходів та обмежень на громадські заходи призвели до припинення подорожей та закриття туристичних підприємств. Ці епідемії та пандемії призвели до масштабних втрат в туристичному секторі, включаючи збитки для авіакомпаній, готельних груп, ресторанів та інших туристичних підприємств. Більшість країн втратили мільйони доларів доходу через зменшення туристичного потоку та негативний вплив на місцеві економіки, що залежать від туризму. Такі пандемії підкреслили важливість гнучкості, адаптації та готовності до відновлення для туристичної галузі у боротьбі з несприятливими викликами [32].

3. Фінансові кризи. Найбільші фінансові та економічні кризи, такі як криза 2008 року та світова економічна рецесія внаслідок COVID-19, суттєво вплинули на розвиток світової індустрії туризму в XXI столітті. Під час фінансових криз люди зазвичай зменшують свої витрати на подорожі та відпочинок, що призводить до зменшення туристичного попиту та прибутковості туристичних підприємств. Крім того, підвищені рівні безробіття та втрати доходів спричиняють зменшення платоспроможності споживачів, що також впливає на їх можливість подорожувати. На фоні економічних труднощів багато туристичних компаній стикаються зі збільшеним ризиком банкрутства, обмеженнями в доступі до фінансування та неможливістю залучити інвестиції на розвиток. Крім того, в економічно вразливих регіонах, залежних від туризму, кризи можуть призвести до загострення соціальних проблем та зменшення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури. Такі фінансові та економічні виклики вимагають від туристичної галузі стратегій адаптації та інноваційних підходів для виживання та подальшого розвитку [32].

4. Зміни клімату та природні катастрофи.

Найбільші зміни клімату та природні катастрофи в XXI столітті, такі як збільшення частоти та інтенсивності ураганів, повеней, землетрусів та лісових пожеж, мають серйозний вплив на світову індустрію туризму. Природні

катастрофи можуть спричинити значні матеріальні збитки для туристичної інфраструктури та важливих туристичних атракцій, що призводить до обмеження доступу до цих місць та зменшення туристичного потоку. Оскільки туризм часто є важливим джерелом доходу для багатьох країн, зміни клімату та природні катастрофи можуть мати серйозні економічні наслідки для таких країн і регіонів. Таким чином, попередження та пристосування до змін клімату та збереження природного середовища стають ключовими завданнями для забезпечення стійкого розвитку туризму [44, с.312].

5. Політичні кризи та нестабільність.

Найбільші політичні кризи у XXI столітті, такі як конфлікти, війни та зміни режимів, мають серйозний вплив на світову індустрію туризму. Політичні кризи можуть також призвести до введення санкцій та обмежень у подорожах, що робить неможливим вільний доступ до деяких країн для туристів. Зміни у політичних режимах часто супроводжуються нестабільністю та невизначеністю, що може відлякати туристів від відвідування певних регіонів.

Таким чином, зважаючи на низку глобальних викликів, таких як економічні кризи, природні катастрофи та політичні конфлікти, стає очевидним, що необхідно врахувати ці зміни для забезпечення сталого розвитку світової туристичної галузі. Сучасні тенденції в глобальному середовищі вимагають від галузі туризму адаптації та інноваційних рішень, щоб відповідати на потреби сучасних туристів та зберігати природні та культурні ресурси. Необхідність сталого розвитку туристичної галузі стає ключовою, оскільки вона відіграє важливу роль у соціальному та економічному розвитку багатьох країн. Партнерство між урядовими органами, галузевими групами, місцевими спільнотами та міжнародними організаціями може сприяти розробці та впровадженню стратегій сталого туризму. Забезпечення сталого розвитку туристичної галузі вимагає відповідального підходу до прийняття рішень та збалансованого врахування інтересів всіх зацікавлених сторін.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ функціонування та розвитку туристичної галузі в умовах сучасних викликів можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що туристична галузь - це сукупність діяльностей, спрямованих на задоволення потреб та бажань туристів під час подорожей та відпочинку. Вона включає в себе різноманітні види послуг, такі як готельний бізнес, транспортні перевезення, ресторанний сервіс, екскурсійні програми, розважальні заходи та інші.

2. Встановлено, що розвиток туризму не тільки сприяє економічному зростанню, але й має широкий соціокультурний вплив, що робить його важливим елементом економічної стратегії багатьох країн. Водночас, галузевий підхід до розуміння туристичної діяльності виявляється доцільним у зв'язку з комплексністю та специфічністю цієї галузі економіки. Він дозволяє вивчати туризм як самостійну галузь з урахуванням її впливу на економіку та суспільство.

3. Узагальнено, що структура туристичної галузі представляє собою організовану систему складових елементів, які взаємодіють між собою для надання послуг та задоволення потреб туристів. Вона включає в себе такі основні компоненти як транспортна інфраструктура (авіація, залізниця, автотранспорт), готелі та інші види проживання, ресторани та кафе, екскурсійні та розважальні програми, а також різноманітні сервіси та послуги, спрямовані на задоволення потреб та бажань туристів.

4. Обґрунтовано, що зважаючи на низку глобальних викликів, таких як економічні кризи, природні катастрофи та політичні конфлікти, стає очевидним, що необхідно врахувати ці зміни для забезпечення сталого розвитку світової туристичної галузі. Забезпечення сталого розвитку туристичної галузі вимагає відповідального підходу до прийняття рішень та збалансованого врахування інтересів всіх зацікавлених сторін.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

2.1. Аналіз впливу вірусної пандемії COVID-19 на світову туристичну галузь

Пандемія COVID-19 суттєво змінила ландшафт світового туристичного ринку. Запровадження обмежень на подорожі, закриття кордонів та обмеження громадських заходів призвели до різкого зменшення туристичного попиту. Туристична індустрія, яка колись була однією з найшвидше зростаючих галузей, зазнала значних втрат та змін. COVID-19 викликав великі виклики для туристичних підприємств та споживачів, вимагаючи адаптації до нових умов та уведення строгих гігієнічних та безпекових заходів. Однак пандемія також відкрила можливості для переосмислення туристичних моделей та стимулювання інновацій у галузі [45, с.20].

Для дослідження стану розвитку потрібно передусім дослідити тенденції до появи COVID-19 та після щодо динаміки ВВП, створеного в світовій індустрії туризму за 2008-2020 рр. (рис. 2.1).

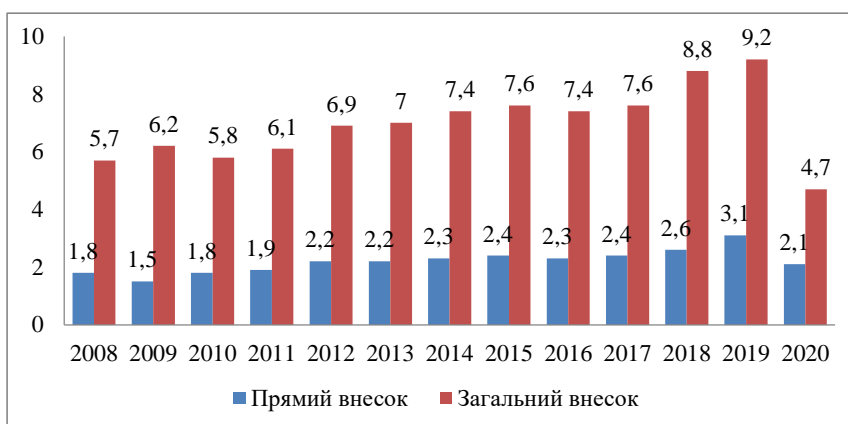

Рис. 2.1. Внесок індустрії туризму у світовий ВВП у 2008-2020 рр., трлн дол.

Джерело: складено автором на основі [32]

Згідно з даними з рис. 2.1, у 2020 році пандемія COVID-19 викликала кардинальні зміни в світовій туристичній індустрії, оскільки уряди країн світу вживали низку обмежень та заходів для боротьби з поширенням вірусу. Ці заходи суттєво вплинули на туристичну галузь, зумовивши значне зменшення ВВП, яке галузь здобула у світову економіку. Наприклад, за даними, у 2020 році туристична індустрія здобула лише 4,7 трлн. доларів, що практично удвічі менше, ніж у попередньому 2019 році [32].

Через значні обмеження на поїздки зменшилися і глобальні витрати на відпочинок (рис. 2.2).

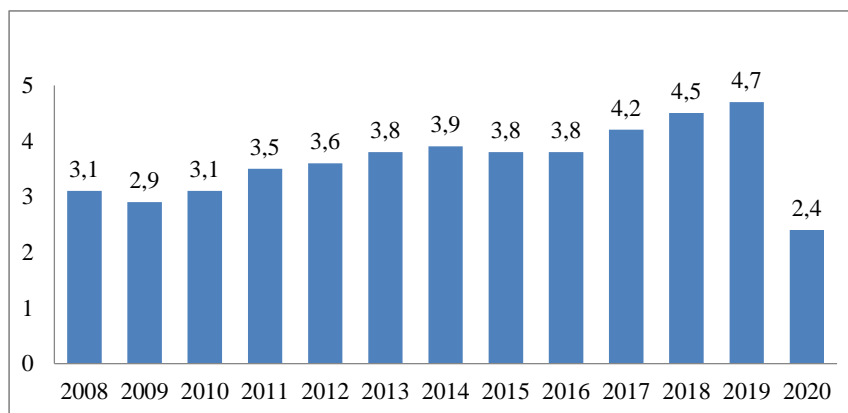

Рис. 2.2. Динаміка глобальних витрат на туризм у 2008-2020 рр., трлн дол.

Джерело: складено автором на основі [32]

Отже, у 2020 році спостерігалось майже 50-відсоткове зменшення глобальних витрат на туризм порівняно з попереднім роком, що склало близько 2,37 трлн доларів. Це значне зниження відображає вплив пандемії COVID-19 на туристичну галузь та світову економіку в цілому.

Очевидно, що зменшення обсягів діяльності у туристичній індустрії призвело до зменшення кількості працівників у цьому секторі, який до 2019 року забезпечував роботою близько 320 млн осіб, роблячи його однією з найважливіших галузей у світовій економіці. Пандемія стала першою кризою такого масштабу в епоху глобалізації, яка поклала під загрозу мільйони

робочих місць у туристичній галузі та в інших секторах [22, с.14].

Дані про втрату робочих місць у сфері туризму за 2020 рік розкриті у Додатку А. Варто відзначити, що пандемія COVID-19 особливо сильно ударила по Середньому Сходу, де рівень втрат робочих місць досягав 62%, що мало серйозні наслідки для економічного стану країн регіону в цілому. Також слід зазначити, що туризм у Європі посів друге місце за обсягом втрат робочих місць, що становило 51%, що було наслідком ізоляваності країн від туристичних потоків [19].

Динаміка зміни міжнародних туристичні прибуттів у 2019-2021 рр. представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка зміни міжнародних туристичні прибуттів у 2019-2021 рр., %

Регіон	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Азійсько-тихоокеанський	4,1	-84,1	-94,2
Європа	4,2	-68,9	-63,5
Середній Схід	6,8	-73,2	-79,9
Африка	2,0	-77,5	-74,2
Америка	1,5	-68,4	-62,3
Світ в цілому	3,8	-73,2	-72,5

Джерело: складено автором на основі [32]

Згідно з даними табл. 2.1, у 2019 році економічні показники світового туризму були позитивними, оскільки пандемія COVID-19 ще не встигла суттєво вплинути на галузь, відрізняючись від наступних 2020-2021 років. За даними 2019 року найбільше прибуття туристів зафіксовано у країнах Середньої Азії, що становило 6,8%, завдяки високій популярності курортів та екзотичних місць у цьому регіоні. Європа посідала друге місце з достатньо високими показниками у 4,2%, також користуючись популярністю серед міжнародних туристів.

Темпи змін попиту, потужності та збитки світової туристичної галузі у 2019-2021 рр. представлено у Додатку Б.

Таким чином, можна зазначити, що у 2021 році темпи зменшення попиту, потужностей та результатів діяльності у сфері туризму сповільнилися, оскільки

багато країн вже впроваджували обмежувальні карантинні заходи та проводили вакцинацію. З початком послаблення обмежень на поїздки країни стали відновлювати туристичні потоки, а туризм поступово відновлював свій розвиток по всьому світу [22, с.13].

Наслідки впливу вірусної пандемії COVID-19 на світову туристичну галузь, згруповані за чинниками негативного прояву узагальнено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Наслідки впливу вірусної пандемії COVID-19 на світову туристичну галузь

Фактор впливу	Наслідки для туристичної галузі
1. Значне зменшення туристичного попиту	Пандемія COVID-19 спричинила масштабне зменшення числа подорожуючих через обмеження на міжнародні подорожі, страх перед зараженням та економічні труднощі.
2. Падіння прибутків туристичних підприємств	Зменшення туристичного попиту призвело до серйозного зниження прибутків готелів, ресторанів, авіакомпаній та інших туристичних підприємств.
3. Втрата робочих місць	Багато туристичних підприємств змушені були звільнити персонал або зменшити робочий час через зниження туристичного попиту, що спричинило велику безробітність у галузі.
4. Загроза зникнення малих підприємств	Багато малих туристичних підприємств, таких як сімейні готелі та ресторани, стали на межу банкрутства через відсутність туристів.
5. Втрата прибутків у місцевих громадах	Туристичний сектор є основним джерелом доходу для багатьох місцевих громад, і його зменшення призвело до економічної невпевненості та втрати доходів.
6. Закриття туристичних атракцій	Багато туристичних атракцій, включаючи музеї, пам'ятки культури та парки розваг, були тимчасово закриті або працювали з обмеженнями, що спричинило втрату доходу та можливе загрозу їхнього існування в майбутньому.
7. Втрата довіри та зміна у споживчих пристрастях:	Пандемія спричинила зміну у споживчих поведінках та пристрастях, зокрема, зменшення бажання подорожувати на великі відстані та перевагування місцевих подорожей або відпочинку на відкритому повітрі.

Джерело: складено автором на основі [19; 22]

Таким чином, пандемія COVID-19 суттєво вразила світову туристичну галузь, призводячи до серйозних втрат та перетворень. Зменшення туристичного попиту, падіння прибутків та втрата робочих місць стали основними наслідками пандемії для туристичної індустрії. Закриття туристичних атракцій та загроза для малих підприємств стали додатковими викликами, які туристичний сектор мусить пережити. Проте, пандемія також відкрила можливості для інновацій та переосмислення туристичних моделей.

2.2. Аналіз стану туристичної галузі та її впливу на економічний розвиток України в умовах світової пандемічної кризи

Туристична галузь України є важливим сегментом національної економіки, що об'єднує широкий спектр послуг та розваг для місцевих та іноземних відвідувачів. Вона включає в себе різноманітні туристичні атракції, від історичних пам'яток та культурних об'єктів до природних ландшафтів та гастрономічних вражень. Туризм в Україні є важливим джерелом доходу для місцевих громад, сприяє розвитку інфраструктури та підтримці місцевої культури та традицій. Крім того, вона є ключовим чинником в підтримці збереження та пропаганди культурної спадщини країни та сприяє міжнародному співробітництву та розумінню міжнародних стосунків [7, с.121].

Внесок туризму України у світовий ВВП за найпопулярнішими туристичними маршрутами у 2019 р. представлено у Додатку В. Найбільший внесок у світовий ВВП за 2019 рік серед найпопулярніших туристичних місць припадав на Таїланд, чий внесок складає 21,9%. За ним слідує Мексика з часткою 17,3%, Іспанія з 14,6% та Італія з 13,3%. Туристична галузь України вносила 5,2% у світовий ВВП, що підтверджувало її значущий внесок у глобальну туристичну індустрію [5].

Закінчення 2019 року та початок 2020-го стали переломним моментом для багатьох економік у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, що негативно позначилося на індустрії туризму. Країни почали вживати заходи для запобігання поширенню вірусу, включаючи закриття кордонів та обмеження масових заходів. Ці дії спричинили погіршення фінансового стану та закриття багатьох об'єктів туристичної індустрії, а також значне скорочення туристичних потоків [24, с.118].

Наприкінці квітня 2020 року в Україні були введені повні обмеження на в'їзд для всіх міжнародних напрямів. За даними Державної служби статистики України, протягом січня - жовтня 2020 року, міжнародні туристичні прибуття скоротилися на 72%, з найбільшим падінням у березні (97%) та квітні (96%).

Розглянемо детальніше відсоткову зміну міжнародних туристичних прибуттів України у 2020 р. (рис. 2.3).

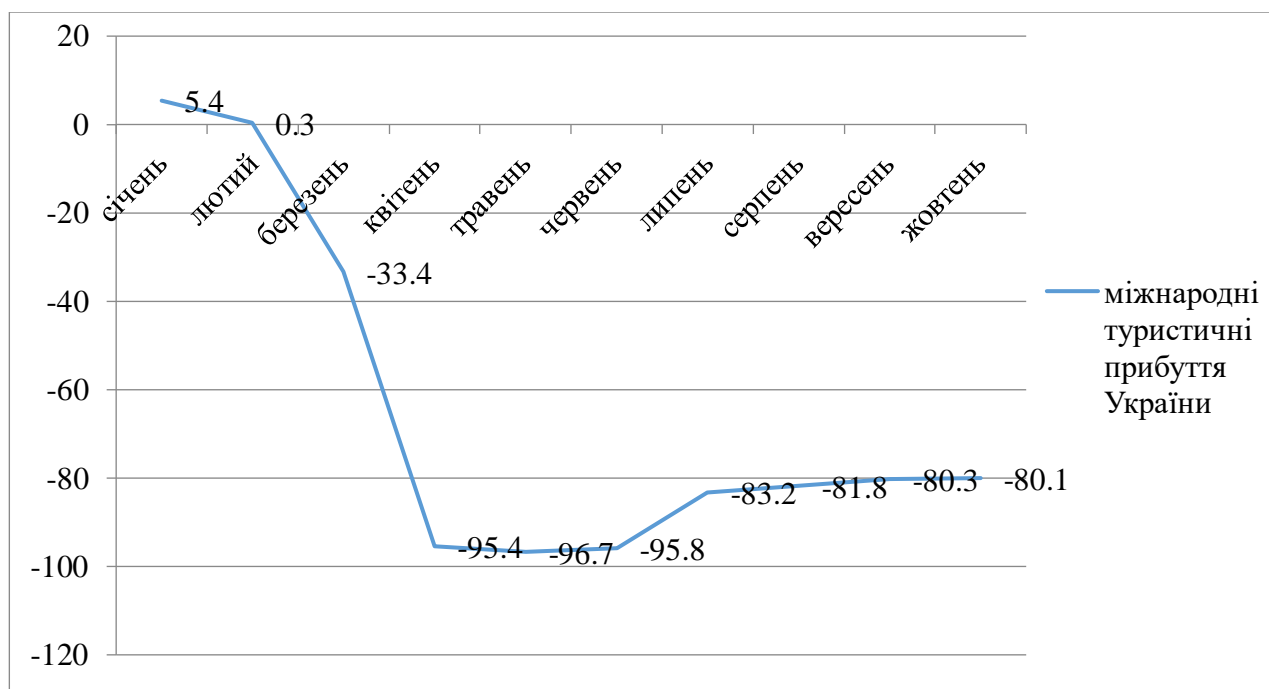

Рис. 2.3. Міжнародні туристичні прибуття в Україні у 2021 р., % до 2019 р.

Джерело: складено автором на основі [28]

Згідно з даними Державної прикордонної служби України, кількість іноземних туристів, які вїхали в Україну з початку 2021 року, зменшилася практично в чотири рази, з 10,7 мільйонів осіб у 2019 році до 2,7 мільйонів осіб за перші 9 місяців 2021 року. Водночас, витрати іноземців у країні зменшились у 27 разів: якщо у 2019 році іноземні гості витратили в Україні 1,62 мільярда доларів, то за три квартали 2021 року ця сума склала лише 244 мільйони доларів [28].

Динаміка кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами України у 2016-2020 рр. представлена на рис. 2.4. У 2016 році туристичними операторами та агентствами України було обслуговано 2549606 осіб. Пік туристичної активності спостерігався у 2019 році, коли ця кількість досягла 6132097 осіб. Проте, у 2020 році внаслідок карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19, туристичні потоки скоротилися на 3771819 осіб, або на 61,51% в порівнянні з 2019 роком, що становить 2360278 осіб.

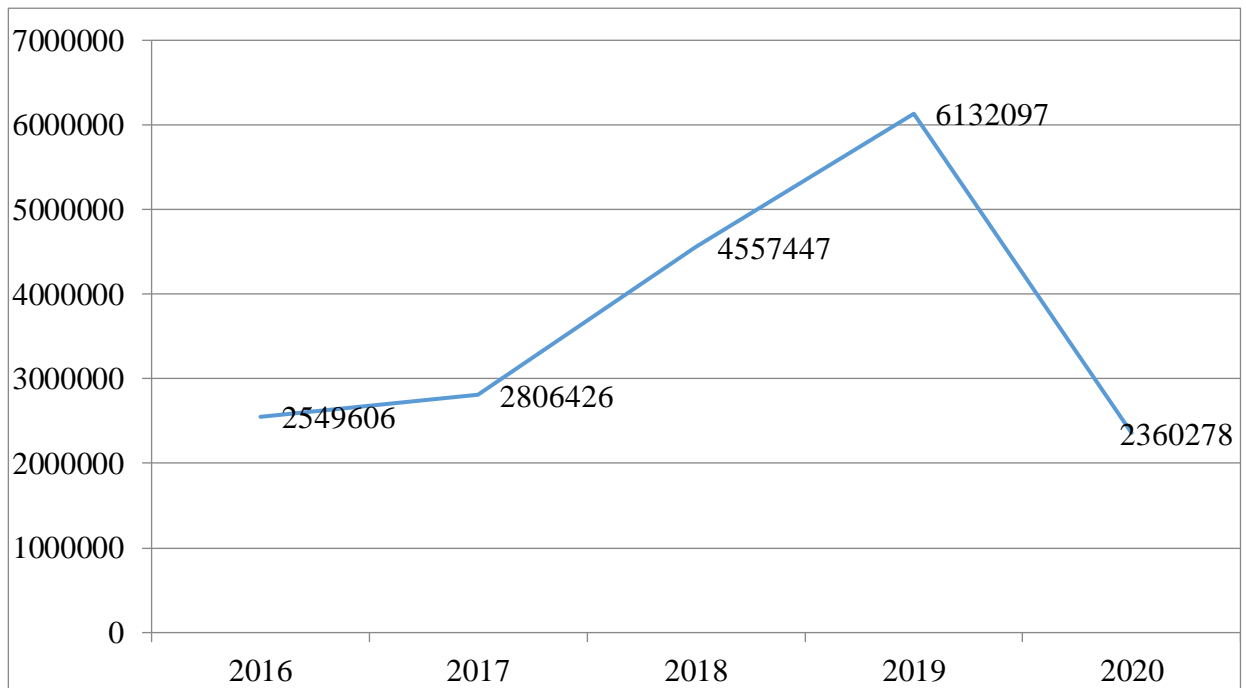

Рис. 2.4. Динаміка кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами України у 2016-2021 рр., осіб

Джерело: складено автором на основі [29]

Динаміка туристичних потоків за типами туристів України у 2016-2020 рр. представлена у Додатку Г. За аналізом виявлено, що у 2021 році кількість прибулих (іноземних) туристів склала 11964 осіб, що на 74876 осіб або на 86,22% менше, ніж у 2019 році. Кількість виїзних туристів становила 2125702 осіб, що на 3399164 особи або на 61,52% менше, ніж у 2019 році. Кількість внутрішніх туристів склала 222612 осіб, що на 297779 осіб або на 57,22% менше, ніж у 2019 році.

Основні показники впливу туризму на національний розвиток за період 2016-2020 рр. наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Внесок туристичного бізнесу в економіку України у 2016-2021 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2021
1	2	3	4	5	6
Частка туризму у ВВП (прямий внесок туристичної індустрії у ВВП країни)					
У національній валюті (млрд. грн.)	13,886	17,442	19,397	21,357	10,443
У дол. США (млрд.)	3,783	2,594	2,776	3,086	2,045
У %	2,2	2,1	2,2	1,9	0,7

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
Зайнятість у туристичній індустрії					
У %	1,8	1,9	1,7	1,7	0,9
Тис. осіб	385,1	387,7	254,5	351,2	226,8
Зайнятість у туристичній та суміжних галузях					
У %	7,6	7,6	6,5	6,0	4,2
Тис. осіб	1521,6	1523,1	1380,4	1338,1	745,9
Інвестиції у туристичну галузь					
У національній валюті (млрд. грн.)	50,422	25,434	26,452	28,358	15,276
У дол. США (млрд.)	1,340	0,650	0,615	0,688	0,336
У %	2,8	3,0	2,3	2,3	1,3

Джерело: складено автором на основі [29]

Отже, вплив туристичної галузі на національну економіку в Україні характеризується незначними показниками. Згідно з дослідженнями Всесвітньої ради з туризму та подорожей, у 2021 році частка туристичної індустрії у ВВП становила лише 0,7% або 2,045 мільярда доларів США. Прогнози передбачають певне зростання цього показника, але йому ускладнює період після пандемії, який триває й далі. Щодо зайнятості в туристичному секторі, помітна була тенденція до збільшення цього показника у 2018-2019 роках. Однак у 2021 році частка працюючих у туристичній сфері скоротилась і склала 0,9%. Кількість осіб, зайнятих безпосередньо у туристичному секторі, становила 226,8 тисяч [29].

Таким чином, світова пандемічна криза суттєво вплинула на розвиток туристичної галузі України. Зокрема, відмічається різке зменшення кількості міжнародних та внутрішніх туристів, що в'їжджають до країни. Обмеження на міжнародний рух та введення карантинних заходів призвели до значного спаду туристичного потоку. Це призвело до великих втрат у туристичній індустрії та скорочення кількості робочих місць у цьому секторі. Загальносвітова пандемія COVID-19 викликала серйозні виклики та проблеми для туристичної галузі України, які потребують уваги та ретельного аналізу для подальшого відновлення та розвитку.

2.3. Оцінка розвитку суб'єктів туристичної галузі України в умовах світової пандемічної кризи

Кількісні параметри суб'єктів національної туристичної галузі у 2016-2021 рр. представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Кількісні параметри суб'єктів національної туристичної галузі у 2016-2021 рр., од.

Показники	2016	2017	2018	2019	2021	2021 р. до 2019 р.	
						+,-	%
Туристичні підприємства, з них:	5338	6106	7322	7453	6034	-1419,0	-19,04
фактично здійснювали діяльність	3833	4631	4829	4902	1165	-3737,0	-76,23
Туроператори	1606	1904	2146	2344	2078	-266,0	-11,35
Турагенти	3732	4202	5176	5281	3412	-1869,0	-35,39

Джерело: складено автором на основі [29]

Наразі в туристичній галузі України у 2022 році працювало понад 6034 підприємств, що на 1419 одиниць, або на 19,04% менше, ніж у 2019 році. Фактично, у 2021 році діяльність здійснювали лише 1165 підприємств, що на 3737 одиниць, або на 76,23% менше, ніж у попередньому році.

Україна володіє значним потенціалом у сфері колективних засобів розміщення, проте останніми роками цей потенціал використовується недостатньо повно. За аналізом динаміки кількості таких засобів розміщення в Україні у період з 2016 по 2021 роки, можна визначити потребу у подальшому розвитку та вдосконаленні даного сектору [45, с.20].

Динаміка кількості колективних засобів розміщення в Україні у 2016-2020 рр. представлена у табл. 2.5. Аналіз показав, що загальна кількість колективних засобів розміщення у 2021 році становила 4523 одиниці, що на 812 одиниць, або на 15,22% менше, ніж у попередньому році. Негативні наслідки вірусної пандемії COVID-19 призвели до закриття значної кількості закладів

розміщення протягом 2021 року. Крім того, кількість осіб, які перебували у колективних закладах розміщення у 2021 році, зменшилась на 3581,4 тисяч осіб, або на 51,45%, що також можна пояснити впровадженими карантинними заходами.

Таблиця 2.5

**Динаміка кількості колективних засобів розміщення
в Україні у 2016-2020 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2021	2021 р. до 2019 р.	
						+,-	%
Кількість колективних засобів розміщення, од.	4256	4115	4719	5335	4523	-812,0	-15,22
Кількість місць у КЗР, тис. од	375,6	359,0	300,0	370,6	312,1	-58,5	-15,79
Кількість осіб, що перебували у КЗР, тис. осіб	6544,8	6661,2	7006,2	6960,9	3379,5	-3581,4	-51,45
з них іноземці	863,7	824,5	917,9	959,4	254,4	-705,0	-73,48

Джерело: складено автором на основі [29]

Основною складовою структури засобів розміщення у національній туристичній галузі України є готелі. На початок 2021 року в країні діяло 894 готелі, з яких 15 були п'ятизірковими, 62 – чотиризірковими, близько 428 – тризірковими, та інші категорії склали приблизно 389 готелів, які не мали офіційної категорії. Динаміка середньорічного коефіцієнта використання місткості готелів та подібних закладів у 2016-2021 роках показана на рис. 2.5.

Упродовж періоду з 2016 по 2019 рік спостерігалась тенденція до зростання використання місткості готелів до рівня 0,38%. Проте, порівнюючи з іншими європейськими країнами, цей показник залишався значно нижчим, що було обумовлено переважно низьким рівнем якості та високими цінами на готельні послуги в Україні. Проте, у 2020 році спостерігалось суттєве зниження коефіцієнта використання місткості готелів та подібних закладів в Україні до рівня 0,15.

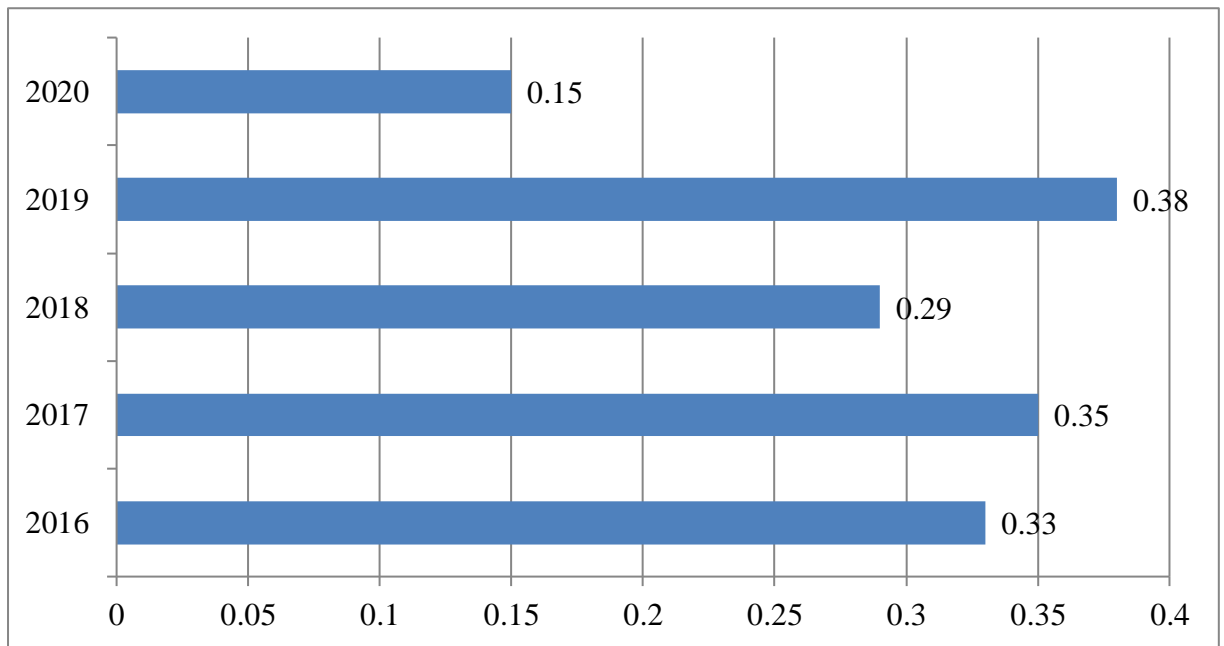

Рис. 2.6. Динаміка середньорічного коефіцієнта використання місткості готелів та аналогічних засобів розміщення України у 2016-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [28]

Результати аналізу та утворений рейтинг за кількістю обслугованих туристів провідними туроператорами України у 2018-2021 роках представлені у табл. 2.6. У 2021 році дослідження не проводилися через карантинні обмеження, пов'язані з вірусною пандемією COVID-19 [37].

Таблиця 2.6

Рейтинг туристичних операторів України за кількістю обслугованих туристів у 2018–2021 рр.

Позиція	Туристичний оператор	Кількість обслугованих туристів, тис. осіб		Абсолютне відхилення, тис.
		2018 р.	2021 р.	
1	Anex Tour	714,3	903,5	189,2
2	Join Up	657,8	688,9	31,1
3	TPG	373,1	503,1	130,0
4	TEZ Tour	236,9	325,4	88,5
5	TUI Ukraine	291,5	301,2	9,7
6	Coral Travel	198,7	259,3	60,6
7	Pegas Touristik	83,5	154,1	70,6
8	Аккорд-тур	77,9	144,8	66,9
9	Travel Company	63,2	102,1	38,9
10	Mouzenidis Travel	42,7	73,8	31,1

Джерело: складено автором на основі [37]

В результаті проведеного аналізу виявлено, що провідні туристичні оператори, такі як Anex Tour, Join Up та TPG, зайняли перші позиції за кількістю обслуговуваних туристів. За даними з 2020 року, компанія Anex Tour збільшила обсяг своїх обслуговуваних клієнтів на 189,2 тисяч осіб, Join Up – на 31,1 тисячу осіб, а TPG – на 130,0 тисяч осіб. Варто зазначити, що саме TPG продемонструвала найвищі темпи приросту на ринку туристичних послуг.

За даними Міністерства економіки України у 2021 р. до першої трійки лідерів за обсягом фінансового результату від господарської діяльності увійшли компанії Anex Tour, TPG і TUI Ukraine, а замикає ТОП-10 компанія Zeus Travel (Додаток Д).

Серед різноманітних методів дослідження, які можна застосовувати в аналізі, найбільш ефективним є метод факторного аналізу, відомий як SWOT. Використання цього методу дозволяє виокремити ключові чинники розвитку та їх вплив на туристичні послуги в умовах пандемії COVID-19, а також їх взаємодію з іншими аспектами та оцінити поточну економічну ситуацію та перспективи розвитку ринку. Цей підхід представлений у формі SWOT-аналізу, детальні результати якого можна знайти у Додатку Е.

Серед сильних сторін можна виокремити такі фактори, як вигідне географічне положення та сприятливі кліматичні умови. Ці аспекти мають велике значення, оскільки вони визначають потенційні можливості розвитку туристичної галузі в кожній країні в умовах післяпандемічного періоду.

Таким чином, світова пандемічна криза негативно позначилася на розвитку суб'єктів туристичної галузі України. Зокрема, значна частина туристичних підприємств зазнала втрат через обмежувальні заходи та закриття кордонів. Карантинні обмеження призвели до зменшення кількості туристів, які відвідували Україну, що відобразилося на доходах суб'єктів туристичного бізнесу. Також відчутно знизилися показники використання місткості готелів та інших закладів розміщення. В умовах невизначеності та змін у попиті та умовах подорожей, суб'єкти туристичної галузі України стикаються з важкими викликами та потребують адаптації до нових умов.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження впливу світової пандемічної кризи на розвиток туристичної галузі можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що пандемія COVID-19 суттєво вразила світову туристичну галузь, призводячи до серйозних втрат та перетворень. Зменшення туристичного попиту, падіння прибутків та втрата робочих місць стали основними наслідками пандемії для туристичної індустрії. Закриття туристичних атракцій та загроза для малих підприємств стали додатковими викликами, які туристичний сектор мусить пережити. Проте, пандемія також відкрила можливості для інновацій та переосмислення туристичних моделей.

2. Встановлено, що світова пандемічна криза суттєво вплинула на розвиток туристичної галузі України. Зокрема, відмічається різке зменшення кількості міжнародних та внутрішніх туристів, що в'їжджають до країни. Обмеження на міжнародний рух та введення карантинних заходів призвели до значного спаду туристичного потоку. Це призвело до великих втрат у туристичній індустрії та скорочення кількості робочих місць у цьому секторі. Загальносвітова пандемія COVID-19 викликала серйозні виклики та проблеми для туристичної галузі України, які потребують уваги та ретельного аналізу для подальшого відновлення та розвитку.

3. Обґрунтовано, що світова пандемічна криза негативно позначилася на розвитку суб'єктів туристичної галузі України. Зокрема, значна частина туристичних підприємств зазнала втрат через обмежувальні заходи та закриття кордонів. Карантинні обмеження призвели до зменшення кількості туристів, які відвідували Україну, що відобразилося на доходах суб'єктів туристичного бізнесу. Також відчутно знизилися показники використання місткості готелів та інших закладів розміщення. В умовах невизначеності та змін у попиті та умовах подорожей, суб'єкти туристичної галузі України стикаються з важкими викликами та потребують адаптації до нових умов.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД

3.1. Обґрунтування сценаріїв та моделі розвитку світової туристичної галузі у постпандемічний період

Розглядаючи сучасні тенденції розвитку туристичної галузі, експерти прогнозують зростання внутрішнього туризму, враховуючи підвищений інтерес до відкритого туризму. Попит на ці потреби значно залежить від епідеміологічної ситуації в кожному регіоні [24, с.118]. Використання вакцини проти COVID-19 та набуття колективного імунітету сприяє відновленню довіри споживачів до безпеки подорожей та зняттю обмежень на міжнародні поїздки. Залежно від вищезазначених чинників та тривалості кризи, дослідники World Economic Forum ідентифікували чотири основні сценарії подій на ринку туристичних послуг у період після COVID-19 (рис. 3.1).

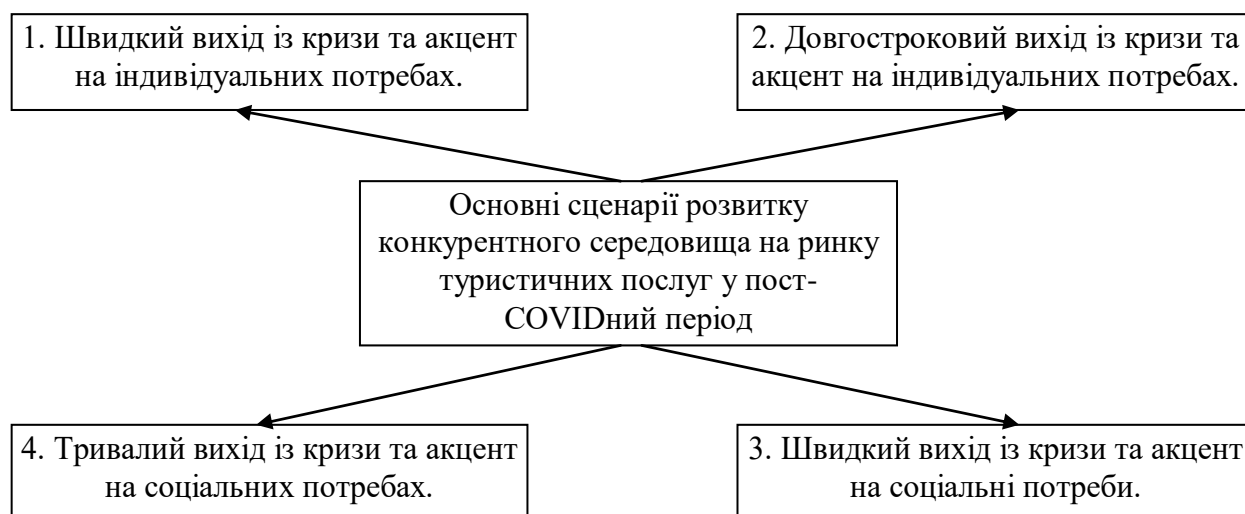

Рис. 3.1. Основні сценарії розвитку конкурентного середовища на ринку туристичних послуг у пост-COVIDний період

Джерело: складено автором на основі [9]

1. Швидкий вихід із кризи та акцент на індивідуальних потребах.

Після завершення кризи туристи повертаються до свого звичного стилю

життя та відновлюють подорожі. Після скасування карантинів і відкриття кордонів збільшується попит на туризм, що призводить до процвітання бізнесу в цій сфері. Однак після фази відновлення увага знову переключається на подальший економічний розвиток. В боротьбі за споживачів багато компаній стають частиною великих міжнародних мереж, але з'являються й нові туристичні сегменти. Цей підхід може призвести до перенаселення, забруднення довкілля та інших соціальних проблем [9, с.15].

2. Довгостроковий вихід із кризи та акцент на індивідуальних потребах.

Люди продовжують мріяти про відпочинок у віддалених куточках світу, своєрідному «праві» на відпочинок, що свідчить про стійку потребу в подорожах. Проте економічний спад став перешкодою для багатьох, оскільки фінансові обмеження роблять подорожі недосяжними. У зв'язку з обмеженнями, люди шукають альтернативи в межах своєї країни та за її межами. Змагання за обмежену кількість туристів веде до жорсткої конкуренції на ринку. Багато компаній авіап перевезень, туристичних агентств та закладів громадського харчування опиняються на межі банкрутства. Уряди вживають заходів для запобігання занадто радикальним змінам у секторі та для забезпечення мінімальних послуг для своїх громадян, націоналізуючи певних гравців у туристичній галузі, таких як національні авіалінії, залізниці та певні готелі та кемпінги.

3. Швидкий вихід із кризи та акцент на соціальні потреби.

Постійний економічний спад змушує людей шукати альтернативні способи задоволення своїх потреб у відпустці. Уряди, підприємства, наукові установи та громадяни об'єднують зусилля, щоб максимально задовольнити ці потреби. Кожна сторона вносить свій внесок у вигляді знань, фінансової підтримки, досвіду та робочої сили. Це сприяє розвитку творчості та створенню численних інновацій, які змінюють туристичний ринок як з точки зору продуктів і послуг, так і з точки зору доходів та управлінських моделей. Це нова епоха високотехнологічного туризму, доступного для кожного, хто цього потребує. Економіка туризму створює локальні та регіональні ланцюги доданої вартості

та виробничі ланцюги з участю різних юридичних осіб, таких як кооперативи. Ця «оновлена» модель експлуатації зорієнтована на соціальні цілі та спрямована на розвиток циркулярної економіки [9, с.16].

4. Тривалий вихід із кризи та акцент на соціальних потребах.

У цьому сценарії зростає усвідомлення того, що глобалізація та міжнародні подорожі, які супроводжували її, в значній мірі сприяли поширенню COVID-19 та економічній рецесії. Люди стають більш свідомими наслідків своїх подорожей і приймають обґрунтовані та відповідальні рішення, засновані на інших цінностях. Споживачі віддають перевагу ближчим напрямкам, переважно внутрішнім, щоб зменшити масштаби міжнародного туризму після кризи. Цей сценарій відповідає сучасній стратегії глобалізації.

Сучасна модель розвитку світової туристичної галузі в умовах після вірусної пандемії COVID-19 ґрунтується на кількох ключових принципах та тенденціях, що представлено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Сучасна модель розвитку світової туристичної галузі в умовах після вірусної пандемії COVID-19

Параметри розвитку	Тенденції розвитку
1. Зростання внутрішнього туризму	Внаслідок обмежень на міжнародні подорожі та бажання уникнути ризику зараження, багато людей звертаються до відпочинку власній країні або регіоні. Це стимулює розвиток внутрішнього туризму та підтримує місцеві господарства.
2. Безпека та гігієна	Подорожуючи після пандемії, туристи надають велику увагу стандартам безпеки та гігієни. Готелі, ресторани, авіакомпанії та інші туристичні підприємства вдосконалюють свої процедури очищення та дотримання мір безпеки.
3. Цифрові технології	Віртуальний туризм, онлайн-бронювання та інші цифрові інновації стають все популярнішими серед подорожуючих. Технології допомагають туристам здійснювати безпечні та зручні подорожі.
4. Сталість та екологічна відповідальність	Суспільство все більше усвідомлює важливість сталого та екологічно відповідального туризму. Після пандемії зростає попит на туристичні послуги, які дотримуються принципів екологічної сталості та збереження природних ресурсів.
5. Гнучкість та адаптивність	Туристичні компанії та дестинації навчилися бути гнучкими та швидко адаптуватися до змінних умов. Це включає розробку гнучких політик скасування та змін бронювань, а також прискорене впровадження нових ідей та ініціатив.

Джерело: складено автором на основі [6; 43]

У цій новій моделі розвитку туризму пріоритетом стає збереження безпеки та здоров'я туристів, підтримка місцевих господарств та збалансоване використання природних ресурсів.

Реалізація нової моделі розвитку світової туристичної галузі в умовах після вірусної пандемії COVID-19 включає ряд механізмів, що спрямовані на забезпечення безпеки, сталості та ефективності туристичного сектору [43, с.72]:

- удосконалення санітарних та гігієнічних стандартів підприємств готельного господарства, ресторанного бізнесу, авіакомпаній тощо;

- впровадження цифрових інновацій, таких як мобільні додатки для онлайн-бронювань, безконтактний реєстрації та платежів тощо;

- більша гнучкість у політиці скасування та змін бронювань;

- стимулювання внутрішнього туризму, надаючи фінансову підтримку місцевим туристичним підприємствам;

- створення сталого туризму та зростаюча увага до розвитку екологічно відповідальних туристичних напрямків та послуг;

- глобальна співпраця та координація.

Визначені механізми допомагають перетворити туристичну галузь у більш безпечний, сталий та пристосований до змін середовища, що дозволяє продовжувати розвиватися навіть у післяпандемічному світі.

Таким чином, туристична галузь повинна продовжувати адаптуватися до різноманітних викликів, таких як пандемії, економічні кризи та зміни клімату, шляхом розвитку гнучких та стійких стратегій. Ключовим аспектом є розробка стратегічних планів та систем ризик-менеджменту, що дозволять галузі ефективно реагувати на непередбачувані обставини та забезпечити безпеку та стійкість. Використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та інші, дозволить підприємствам та організаціям у сфері туризму оптимізувати процеси, покращувати якість обслуговування та забезпечувати персоналізовані послуги.

3.2. Стратегія розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період

У мінливому світі, ознаками якого стали невизначеність та швидкі трансформації, туристична галузь України стикається з новими викликами та можливостями. Забезпечення стратегічного розвитку цієї галузі стає надзвичайно важливим завданням для країни в умовах нестабільності. Пандемія COVID-19 викликала значні зміни в туристичній індустрії, викликаючи необхідність перегляду стратегій та прискореного впровадження нових підходів.

Україна, багата культурною спадщиною та природною красою, має потенціал стати важливим гравцем у глобальному туристичному ринку. Проте, для досягнення цієї мети потрібно зосередитися на стратегічному плануванні, інноваціях та співпраці між урядом, бізнесом та громадськістю. Тільки таким чином Україна зможе адаптуватися до нових реалій і забезпечити стабільний та сталій розвиток своєї туристичної галузі [6, с.64].

Водночас, доводиться констатувати, що нині виділяється велика кількість чинників, які гальмують стратегічний розвиток туристичної галузі України, серед яких доцільно виділити наступні [1; 2; 6]:

1. Наслідки пандемії COVID-19. Світова пандемія викликала значний спад у туристичному секторі, обмеживши подорожі та призвівши до скасування подій та туристичних масових заходів, що суттєво вплинуло на обсяги туристичного руху.

2. Політична нестабільність. Політичні конфлікти та нестабільність в Україні можуть відлякувати потенційних туристів та обмежити їх бажання відвідувати Україну через страхи щодо безпеки та стабільності.

3. Інфраструктурні обмеження. Недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, зокрема доріг, готелів, ресторанів та інших засобів розміщення, може обмежувати привабливість країни для міжнародних туристів.

4. Бюрократичні перешкоди. Складність та неефективність бюрократичних

процедур, зокрема отримання віз та інших дозволів, може відлякувати потенційних відвідувачів та обмежувати розвиток туристичного бізнесу.

5. Негативне сприйняття. Негативне уявлення про Україну в зарубіжних ЗМІ та серед загальної громадськості може створювати перешкоди для приваблення іноземних туристів та інвесторів у туристичну галузь.

6. Безпека. Спричинена військовим конфліктом на сході країни та ризики терористичних актів можуть вплинути на сприйняття України як безпечного напрямку для туристів.

7. Недостатня реклама та маркетинг. Недостатня кількість інвестицій у маркетинг та просування туристичного продукту України може призвести до недостатнього розкриття потенціалу країни та обмежити привабливість для туристів.

У сучасному світі, де конкуренція між туристичними напрямками набирає все більших обертів, важливо розуміти роль держави та її стратегічні перспективи у розвитку туристичної галузі на довгостроковий період. Провідні країни в цій галузі визначають ключові напрямки розвитку туризму через системні заходи державного управління, спрямовані на створення сприятливих умов для туристичної діяльності та підвищення конкурентоспроможності своїх туристичних дестинацій [2, с.168].

Формування цільових орієнтирів у Стратегіях розвитку туризму провідних країн із розвиненою туристичною галуззю представлено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Формування цільових орієнтирів у Стратегіях розвитку туризму
провідних країн із розвиненою туристичною галуззю**

Країна/Регіон	Стратегічна ціль
1	2
Королівство Саудівська Аравія	Як колыска ісламу прагне розвивати стійкий туризм на основі ісламських цінностей, багатой спадщини та традиційной гостинності.
Туреччина	З переходом на принципи сталого розвитку туристична галузь та сфера гостинності займе лідируючі позиції у створенні робочих місць та регіональному розвитку країни. До 2025 року Туреччина стане провідним світовим туристичним брендом і одним із п'яти провідних напрямків у світі, які приймають найбільше туристів і отримують найвищі доходи від туризму.

1	2
Велика Британія	Отримання довгострокової вигоди від «олімпійського ефекту»; посилення реальної цінності туризму для економіки Великобританії.
Регіон Барселони, Іспанія	Просування туристичної моделі, яка б збалансувала інтереси місцевих жителів та туристів, зберігаючи цінності міської ідентичності

Джерело: складено автором на основі [28]

Для підвищення конкурентоспроможності України як туристичної дестинації на глобальному туристичному ринку, необхідно врахувати найкращі практики та досвід провідних країн у розробці та впровадженні стратегій розвитку туризму.

Основою розвитку та вдосконалення туризму в Україні продовжує бути «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» (далі Стратегія), затверджена постановою КМУ 16 березня 2017 року № 168-р [41].

Мета стратегії полягає у створенні благоприятних умов для активізації розвитку туризму та курортів відповідно до міжнародних стандартів якості та європейських цінностей. Основна мета полягає в формуванні туризму високоприбутковою та конкурентоспроможною галуззю, інтегрованою у світовий ринок. Ці заходи сприятимуть прискоренню соціально-економічного розвитку регіонів та держави загалом, підвищенню якості життя та гармонійному розвитку суспільства. Крім того, стратегія спрямована на популяризацію України як туристичного напрямку у всьому світі [41].

Умовами сталого розвитку туристичної галузі України передбачаються:

- забезпечення активної ролі держави у впровадженні національної туристичної політики, застосування принципів партнерства між державою та приватним сектором, проведення наукових досліджень та розвиток людського потенціалу;

- спрямування державних ресурсів на ключові завдання розвитку туризму та курортів;

- створення національної інформаційної системи в галузі туризму та курортів та її включення в світову туристичну мережу;

- вдосконалення законодавства, що регулює відносини у сфері туризму та курортів;
- підтримка розвитку міжрегіонального та міжнародного співробітництва у галузі туризму та курортів;
- постійне поліпшення умов для бізнесу та створення здорового конкурентного середовища;
- впровадження саморегулювання у галузі туризму та курортів (створення національних туристичних організацій);
- розробка національних стандартів відповідно до міжнародних;
- популяризація України та її якісних туристичних продуктів у світі;
- розвиток туристичних зон.

Для досягнення поставлених цілей в рамках Стратегії необхідно забезпечити ефективну взаємодію правових, організаційних, економічних та фінансових механізмів державного регулювання розвитку туристичної галузі України (Додаток Ж).

За результатами реалізації Стратегії необхідно досягти відповідних контрольних показників (Додаток З).

Таким чином, впровадження запропонованих стратегічних заходів сприятиме досягненню наступних результатів: підвищення конкурентоспроможності національного та регіонального туристичного продукту; забезпечення підвищення якості життя населення через економічне зростання, екологічну безпеку, суспільну консолідацію та доступність до туристичних та курортних послуг; створення нових робочих місць та розширення можливостей для оплачуваної зайнятості та самозайнятості; розвиток сучасної туристично-інформаційної інфраструктури та поширення інформації про туристичні ресурси України у світовому інформаційному просторі. Усе вищенаведене забезпечить підвищення міжнародної конкурентоспроможності України на світовому ринку туристичних послуг в умовах нових глобальних викликів.

3.3. Інноваційні технології розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період

В умовах постпандемічного періоду невідкладною стає необхідність впровадження інновацій у туристичну галузь України, оскільки це є ключовим чинником для її відновлення та подальшого розвитку. Пандемія COVID-19 значно підірвала туристичну індустрію, порушивши звичні сценарії подорожей та відпочинку та змушуючи галузь шукати нові шляхи виживання та зростання. Інновації в туризмі можуть забезпечити не лише адаптацію до нових реалій, а й створити переваги для української галузі, роблячи її більш привабливою для місцевих та зарубіжних туристів [3; 23].

Впровадження інноваційних технологій та підходів може сприяти залученню нових сегментів туристичного ринку та підвищенню конкурентоспроможності України як туристичного напрямку. Серед ключових напрямків інновацій у туризмі можна виділити впровадження цифрових технологій, розвиток екологічної туристики, підтримку туристичних стартапів та розвиток альтернативних форм відпочинку. Постпандемічний період відкриває нові можливості для переосмислення підходів до туристичної діяльності та впровадження новаторських ідей та концепцій. Тому інновації в туризмі стають необхідним і стратегічно важливим напрямком розвитку, який може забезпечити стійке відновлення та процвітання галузі у майбутньому.

Інноваційні технології розвитку туристичної галузі - це новаторські рішення, методи, техніки та підходи, спрямовані на покращення всіх аспектів туристичної індустрії, від планування подорожей та бронювання послуг до віртуальної взаємодії з туристичними об'єктами та підвищення якості обслуговування [26, с.70].

Ці технології можуть включати в себе застосування штучного інтелекту для персоналізованого планування подорожей, використання віртуальної реальності для іммерсивного відчуття місць відвідин, розробку мобільних додатків для зручного керування подорожами та впровадження IoT для

автоматизації туристичних закладів. Ці інновації сприяють покращенню досвіду туристів, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності туристичної галузі, а також стимулюють економічний розвиток та залучення більшої кількості туристів [40, с.126].

Найбільш перспективні інноваційні технології розвитку туристичної галузі України в постпандемічний період представлено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Інноваційні технології розвитку туристичної галузі України

Інноваційна технологія	Загальна характеристика
1. Мобільні додатки та платформи для туризму	Розробка та вдосконалення мобільних додатків і онлайн-платформ для планування подорожей, бронювання готелів, квитків на транспорт, екскурсій тощо. Це дозволить туристам зручно та ефективно керувати своїми подорожами та забезпечить більшу доступність інформації про туристичні об'єкти в Україні.
2. Віртуальна реальність (VR) та розширена реальність (AR)	Використання VR та AR для створення іммерсивних турпрограм, віртуальних екскурсій та інтерактивних маршрутів. Це дозволить туристам перед поїздкою відчувати атмосферу місця та попередньо ознайомитися з визначними пам'ятками України.
3. Інтерактивні технології на місці	Встановлення інтерактивних дисплеїв, QR-кодів та інших технологій на туристичних об'єктах в Україні для надання додаткової інформації про місця відвідин та підвищення залучення туристів.
4. Інтернет речей (IoT)	Використання IoT для автоматизації процесів у готелях, ресторанах та інших туристичних закладах, що підвищить зручність і комфорт туристів та сприятиме покращенню якості обслуговування.
5. Аналітика даних та штучний інтелект (AI)	Використання аналітики даних та AI для прогнозування попиту на туристичні послуги, персоналізації пропозицій для клієнтів, оптимізації ціноутворення та маркетингових стратегій в українській туристичній галузі.

Джерело: складено автором на основі [3; 23; 40]

Ці напрями інноваційних технологій сприятимуть розвитку туристичної галузі в Україні, підвищенню якості обслуговування та покращенню досвіду туристів у постпандемічний період.

Зважаючи на сучасні тенденції та потреби туристів, розвиток туристичних продуктів на ринку України може включати наступні інноваційні напрями:

1. Екологічно-орієнтовані подорожі. Зростаюча екологічна свідомість суспільства спонукає до попиту на туристичні продукти, які акцентують на екологічній відповідальності. Це може включати подорожі до екологічно

чистих місць, еко-готелі з використанням відновлювальних джерел енергії та програми з екологічного освітлення.

2. Віртуальні тури. Використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) для створення іммерсивного досвіду подорожей. Це дозволяє туристам відвідувати місця віртуально та отримувати відчуття присутності без фактичного перебування на місці.

3. Культурні та гастрономічні тури. Пропозиції, спрямовані на вивчення та відчуття місцевої культури, традицій і кухні. Це може включати організацію майстер-класів з приготування страв, дегустації страв і напоїв, а також участь у традиційних святкуваннях та обрядах.

4. Альтернативні види транспорту. Пропозиції, що сприяють розвитку екологічних форм транспорту, таких як велосипедні тури, електромобільні прокати, водні маршрути тощо.

5. Стрес-фрі туризм. Продукти, спрямовані на релаксацію та відновлення психоемоційного стану. Це може включати спа-відпочинок, йога-тури, медитаційні ретрити та інші програми для зняття стресу та розслаблення.

Таким чином, ініціативи з цифрування туристичних ресурсів, такі як хмарні платформи та вебсайти інформаційних служб, є важливим кроком у подоланні часових та просторових обмежень у використанні туристичних можливостей. Поширення інтернет-технологій та мобільних терміналів сприятиме впровадженню інтерактивних способів обміну туристичними послугами. Сьогодні, українська туристична галузь особливо потребує новаторських рішень та змін. Туризм - це не лише культурний аспект, але й важлива галузь економіки. Він впливає на багато сфер стратегічного розвитку, включаючи економічне зростання, стратегічне планування, зайнятість та інвестиції в інфраструктуру. Важливим аспектом є також покращення якості життя населення, що включає в себе диверсифікацію туристичних напрямків, покращення інфраструктури та надання якісних послуг, збереження культурної спадщини та забезпечення доступності для всіх.

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного дослідження напрямів розвитку туристичної галузі в постпандемічний період можна зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що туристична галузь повинна продовжувати адаптуватися до різноманітних викликів, таких як пандемії, економічні кризи та зміни клімату, шляхом розвитку гнучких та стійких стратегій. Ключовим аспектом є розробка стратегічних планів та систем ризик-менеджменту, що дозволять галузі ефективно реагувати на непередбачувані обставини та забезпечити безпеку та стійкість.

2. Обґрунтовано, що для підвищення конкурентоспроможності України як туристичної дестинації на глобальному туристичному ринку, необхідно врахувати найкращі практики та досвід провідних країн у розробці та впровадженні стратегій розвитку туризму. Основою розвитку та вдосконалення туризму в Україні продовжує бути «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», затверджена постановою КМУ 16 березня 2017 року № 168-р.

3. Узагальнено, що впровадження інноваційних технологій та підходів може сприяти залученню нових сегментів туристичного ринку та підвищенню конкурентоспроможності України як туристичного напрямку. Серед ключових напрямків інновацій у туризмі можна виділити впровадження цифрових технологій, розвиток екологічної туристики, підтримку туристичних стартапів та розвиток альтернативних форм відпочинку.

4. Доведено, що українська туристична галузь особливо потребує новаторських рішень та змін. Туризм - це не лише культурний аспект, але й важлива галузь економіки. Він впливає на багато сфер стратегічного розвитку. Важливим аспектом є також покращення якості життя населення, що включає в себе диверсифікацію туристичних напрямків, покращення інфраструктури та надання якісних послуг, збереження культурної спадщини та забезпечення доступності для всіх.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження розвитку туристичної галузі в умовах світової пандемічної кризи можна зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що розвиток туризму не тільки сприяє економічному зростанню, але й має широкий соціокультурний вплив, що робить його важливим елементом економічної стратегії багатьох країн. Водночас, галузевий підхід до розуміння туристичної діяльності виявляється доцільним у зв'язку з комплексністю та специфічністю цієї галузі економіки. Він дозволяє вивчати туризм як самостійну галузь з урахуванням її впливу на економіку та суспільство.

2. Узагальнено, що структура туристичної галузі представляє собою організовану систему складових елементів, які взаємодіють між собою для надання послуг та задоволення потреб туристів. Вона включає в себе такі основні компоненти як транспортна інфраструктура (авіація, залізниця, автотранспорт), готелі та інші види проживання, ресторани та кафе, екскурсійні та розважальні програми, а також різноманітні сервіси та послуги, спрямовані на задоволення потреб та бажань туристів.

3. Визначено, що пандемія COVID-19 суттєво вразила світову туристичну галузь, призводячи до серйозних втрат та перетворень. Зменшення туристичного попиту, падіння прибутків та втрата робочих місць стали основними наслідками пандемії для туристичної індустрії. Закриття туристичних атракцій та загроза для малих підприємств стали додатковими викликами, які туристичний сектор мусить пережити. Проте, пандемія також відкрила можливості для інновацій та переосмислення туристичних моделей.

4. Встановлено, що світова пандемічна криза суттєво вплинула на розвиток туристичної галузі України. Зокрема, відмічається різке зменшення кількості міжнародних та внутрішніх туристів, що в'їжджають до країни. Обмеження на міжнародний рух та введення карантинних заходів призвели до значного спаду туристичного потоку. Це призвело до великих втрат у туристичній індустрії та

скорочення кількості робочих місць у цьому секторі. Загальносвітова пандемія COVID-19 викликала серйозні виклики та проблеми для туристичної галузі України, які потребують уваги та ретельного аналізу для подальшого відновлення та розвитку.

5. Обґрунтовано, що світова пандемічна криза негативно позначилася на розвитку суб'єктів туристичної галузі України. Зокрема, значна частина туристичних підприємств зазнала втрат через обмежувальні заходи та закриття кордонів. Карантинні обмеження призвели до зменшення кількості туристів, які відвідували Україну, що відобразилося на доходах суб'єктів туристичного бізнесу.

6. Встановлено, що туристична галузь повинна продовжувати адаптуватися до різноманітних викликів, таких як пандемії, економічні кризи та зміни клімату, шляхом розвитку гнучких та стійких стратегій. Ключовим аспектом є розробка стратегічних планів та систем ризик-менеджменту, що дозволять галузі ефективно реагувати на непередбачувані обставини та забезпечити безпеку та стійкість.

7. Обґрунтовано, що для підвищення конкурентоспроможності України як туристичної дестинації на глобальному туристичному ринку, необхідно врахувати найкращі практики та досвід провідних країн у розробці та впровадженні стратегій розвитку туризму. Основою розвитку та вдосконалення туризму в Україні продовжує бути «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», затверджена постановою КМУ 16 березня 2017 року № 168-р.

8. Узагальнено, що впровадження інноваційних технологій та підходів може сприяти залученню нових сегментів туристичного ринку та підвищенню конкурентоспроможності України як туристичного напрямку. Серед ключових напрямків інновацій у туризмі можна виділити впровадження цифрових технологій, розвиток екологічної туристики, підтримку туристичних стартапів та розвиток альтернативних форм відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук З.А. Розвиток міжнародного туризму в умовах пандемії COVID-19: тенденції та очікування. Бізнес Інформ. 2020. №5. С. 94–99.
2. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 168–180.
3. Вишневська Г. Впровадження інноваційних технологій в індустрії туризму. Культурологічна думка. 2023. № 11. С. 231–239.
4. Власова Н. О. Економіка та організація туристичної діяльності: навч. посібник. Харків : ХДУХТ, 2014. 309 с.
5. Гелюх М. Коронавірус і туризм: чи є шанси на відновлення галузі. URL: <https://ua.news/ua/koronavirus-iturizm-est-li-shansy-na-voosstanovlenie-otrasli/>
6. Гурська І.С. Федуняк І.О., Стемковська І.В. Формування та перспективи розвитку ринку туристичних послуг в Україні під час та після пандемії. Агросвіт. 2021. №5. С. 63-67.
7. Даниленко-Кульчицька В.А. Вплив пандемії Covid-19 на туристичний ринок світу та України. Причорноморські економічні студії. 2020. Випуск 58-1. С. 120-124.
8. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>
9. Дишкантюк О. В., Потьомкін Л. М., Власюк К. В. Індустрія гостинності та туризму в умовах COVID 19: світова практика та українські реалії. Причорноморські економічні студії. 2021. № 61. С. 11–17.
10. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу: навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2014. 224 с.
11. Економічний дискусійний клуб. Рейтингові оцінки конкурентоспроможності українського туризму 2020. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/reytynгови-ocinky-konkurentospromozhnosti-ukrayinskogo-turyzmu-2020>.
12. Зануда А. Коронавірус: скільки втрачає туризм. BBC. NEWS. Україна.

URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51870285>

13. Збитки туристичної галузі. Державне агентство розвитку туризму.
URL: <https://babel.ua/news/57958-derzhagentstvo-turizmu-za-minuliy-rik-turistichna-galuz-zaznala-60-mlrd-grn-zbitkiv>

14. Кирилюк І. М., Чвертко Л. А. Безпекові аспекти розвитку туризму в умовах пандемії COVID-19. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2021. № 17. Т. 2. С. 178–189.

15. Кириченко С. Подорожі та війна: якою буде туріндустрія після перемоги. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>

16. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці : Книги-XXI, 2012. С. 325-330.

17. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму: підручник. К. : Знання, 2014. 502 с.

18. Ковешніков В.С., Ліфіренко О.С., Стукальська Н.М. Інноваційні види туризму. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 4. С. 38–44.

19. Коронавірус і світова економіка: які наслідки матиме епідемія. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-i-svitova-ekonomika/30420833.html>

20. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 337–341.

21. Кравченко А.В., Бойко В.В. Цифровізація туристичної галузі в пост-COVID-19 період. Ефективна економіка. 2021. №2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/98.pdf

22. Кукліна Т., Цвілій С., Журавльова С. Загальні тенденції розвитку світового туризму: від коронавірусу до військової агресії. Підприємництво та інновації. 2022. № 23. С. 12–15.

23. Лисюк Т.В., Ройко Л.Л., Білецький Ю.В. Цифрові інноваційні технології у сфері туризму України. Економіка та суспільство. 2023. Випуск №

52. С. 44-50.

24. Непочатенко В. О. COVID-19 і туризм: аналіз ситуації та економічні шляхи виходу з кризи. Ефективна економіка. 2020. № 7. С. 117-123.

25. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68.

26. Огієнко М. М., Огієнко А. В., Саркісян Г. О., Любаров Ю. Й. Формування інноваційної стратегії розвитку туристичного бізнесу в регіоні. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». 2022. № 4. Ч. 2. С. 62–78.

27. Офіційний сайт Генерального управління по статистиці КСА. URL: stats.gov.sa/en/ةحفص/statistical-sector

28. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua>

29. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

30. Офіційний сайт Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>

31. Офіційний сайт Національної програми «Бачення 2030». URL: vision2030.gov.sa/en

32. Офіційний сайт Світової організації туризму URL: <http://mkt.unwto.org/en/barometer>.

33. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні (Оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні»). URL: [https:// ntoukraine.org](https://ntoukraine.org).

34. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. К.: ЄБРР, 2020. 28 с.

35. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>

36. Рейтинг опитування турагентств за показником «Найнадійніший туроператор 2019 р. Офіційний сайт онлайн журналу для професіоналів

турбізнесу Turprofi.com.ua. URL: <http://turprofi.com.ua/analitika/obzory>

37. Рейтинг туристичних операторів України за кількістю обслугованих туристів у 2018–2019 рр. Офіційний сайт-онлайн журналу для професіоналів турбізнесу Turprofi.com.ua. URL: <http://turprofi.com.ua/analitika/obzory>

38. Рихліцький В. Внутрішній туризм в Україні мав би рости: як змінилась галузь і куди зник «бюджетний» мандрівник. Економічна правда : вебсайт. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/09/23/665405/>

39. Романова А. Туризм після карантину: як пандемія вплинула на галузь і змінила її. Дивись.info. 14 травня 2020 URL: <https://divvys.info/2020/05/14/turyzm-pislya-karantynu-yakpandemiya-vplynula-na-galuz-izminyla-yiyi/>

40. Савіцька О. П., Савіцька Н. В. Сучасні тренди інноваційного розвитку сфери туризму в Україні. Бізнес Інформ. 2021. №9. С. 124–130.

41. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року від 16 березня 2017 року № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>

42. Фурдак М. М. Шляхи розвитку туристичної галузі України в умовах викликів. Причорноморські економічні студії. 2020. № 3 (20). С. 134-142.

43. Шишкін І.Г., Польова О.Л., Фартушок Н.Б. Зміни готельно-туристичної індустрії Європи після пандемії COVID-19. Економіка та суспільство. 2023. №52. С. 67-75.

44. Школа А. М. Менеджмент туристичної індустрії: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2013. 662 с.

45. Шуканова А.А., Федій О.А., Шуканов П.В. Особливості пристосування до умов пандемії суб'єктів туристичної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 19-24.

46. Якименко-Терещенко Н., Корюгін А., Бикова М. Перспективи відновлення економічного потенціалу суб'єктів індустрії туризму і гостинності в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 35. С.34-39.

ДОДАТКИ